

แนวคิด Resilience Dividend เพื่อเมือง

อาหารสมอง

● **วงกรณ์ สามโกเศศ**
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

บมือหันไปมองรอบตัว เราจะเห็นสิ่ง
คุกคามเมืองอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็น
ภัยธรรมชาติ ภัยจากผู้ก่อการร้าย
ภัยโลกร้อน โรคระบาด มลภาวะ ระดับ
น้ำทะเลที่สูงขึ้น ฯลฯ นับวันสิ่งเหล่านี้จะ
เกิดขึ้นเป็นประจำจนกลายเป็น “new
normal” หรือ “เกณฑ์ปกติใหม่” ไปแล้ว
เราจะหาทางต่อสู้มันได้อย่างไร นักคิด
ในโลกปัจจุบันได้เสนอแนวคิดที่เรียกว่า
“Resilience Dividend” หรือ “ผลตอบแทน
จากการกลับสู่ภาวะเดิม”

Resilient หมายถึง สามารถกลับคืนสู่
สภาพเดิม หลังจากมีสิ่งหนึ่งไปขัดขวาง
สภาพปกติของมัน เช่น ฟองน้ำ เมื่อถูกบีบ
ก็แปลงสภาพ แต่เมื่อปล่อยมือมันก็กลับสู่
สภาพปกติ สำหรับเศรษฐกิจไทยนั้น เราเชื่อ
กันมานานว่าเป็น Resilient Economy
กล่าวคือไม่ว่าจะมีการประท้วง น้ำท่วม
ฝนแล้ง ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในที่สุดแล้วมันก็
จะกลับสู่สภาวะเดิมหรือสภาวะปกติ คือมูลค่า
การส่งออกขยายตัวร้อยละ 10-20 ต่อปี
การเจริญเติบโตอยู่ในระดับร้อยละ 4-5 ต่อปี
อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันมีจำนวนคนที่มีความเชื่อ
ดังกล่าวอยู่ไม่มากนัก

Resilience ซึ่งเป็นคำนามของ
Resilient หมายถึง การสามารถกลับคืนสู่
สภาวะเดิมหรือปกติหลังจากสิ่งขัดขวาง
หมดไป น้ำท่วมใหญ่เมื่อปี 2554 ทำให้เห็นว่า
กรุงเทพฯ มี Resilience อยู่สูงพอควร
กล่าวคือ เมื่อน้ำลดทุกอย่างก็กลับคืนสู่สภาวะปกติ
จนแทบไม่เห็นร่องรอยภายในเวลาเพียงไม่กี่
เดือน อย่างไรก็ตามถ้าถามว่าแล้วเราจะ
มี Resilience ในลักษณะนี้เพื่อรับมือกับน้ำท่วม
อีกครั้งแล้วครั้งเล่ากระนั้นหรือ และเราแน่ใจได้
หรือว่า เราจะสามารถรับมือกับปัญหาอื่นๆ ที่จะ
ถาโถมเข้าใส่ แนวคิดใหม่ของ Resilience

Dividend หมายถึง การหาผลตอบแทนจาก
การมี Resilience ในหลายลักษณะ ถ้าไม่มีก็
สร้างขึ้นมาเพื่อป้องกันและแก้ไขมากกว่าตั้งรับ
กลุ่มที่ริเริ่มและผลักดันแนวคิดนี้
คือมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller
Foundation) ซึ่งมีอายุครบ 100 ปี ในปี 2013
โดย **Dr. Judith Rodin** ซึ่งเป็นประธาน
ของมูลนิธิ ได้เสนอแนวคิดไว้ในหนังสือ
“The Resilience Dividend” (2013)
Judith Rodin เคยเป็นอธิการบดี

มหาวิทยาลัย Pennsylvania มาก่อน และเป็น
อาจารย์สอนจิตวิทยาที่ Yale อยู่หลายปี
เธอเป็นประธานมูลนิธิมาตั้งแต่ปี 2005 ปัจจุบัน
อายุ 71 ปี เป็นผู้ทรงอิทธิพลต่อความคิดของ
ผู้บริหารเมืองทั่วโลก เนื่องจากแนวคิดนี้
สอดคล้องกับสิ่งที่กำลังเป็นไปของโลกอย่างยิ่ง
เธอบอกว่าการสร้าง Resilience หรือ
การสามารถกลับสู่สภาวะเดิม เป็นสิ่งที่มีลำดับ
ความสำคัญสูงสุดอันดับหนึ่งในชีวิตของเรา
เนื่องจากมันมี 3 ทางใหม่ที่จะมีอิทธิพลต่อโลก
ใน 10 ปีข้างหน้า นั่นก็คือ (ก) อัตราการอยู่
อาศัยในเขตเมือง (Urbanization Rate)
จะพุ่งขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชากรโลกจะถึง
9 พันล้านคน (จาก 7 พันล้านคนในปัจจุบัน)
ในกลางศตวรรษ ในปัจจุบันมีคนอาศัยในเขต
เมืองถึงร้อยละ 50 ของประชากร

(ข) **ปรากฏการณ์โลกร้อน** ซึ่งมีผลกระทบ
มากในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา และจะหนักมีขึ้น
ในอนาคตอันใกล้ เป็นสิ่งคุกคามธุรกิจ สถาบัน
และเมือง เช่น อากาศร้อนได้ฆ่าคนอเมริกัน
มากกว่าจำนวนคนตายที่เกิดจากภัยธรรมชาติ
ทั้งหมดรวมกัน และผู้เชี่ยวชาญบอกว่า
ความร้อนจะมากขึ้นมีคนตายมากขึ้น และ
(ค) **โลกาภิวัตน์** ทำให้เหตุการณ์ไม่ดีในแห่งหนึ่ง
นำไปสู่เหตุการณ์ที่ไม่ดีในอีกแห่งได้อย่าง
ง่ายดายและรวดเร็ว เช่น economic shocks
และโรคติดต่อ ฯลฯ สามารถเดินทางถึงกันได้
อย่างรวดเร็วอย่างไร้พรมแดน

3 ปัจจัยข้างต้น ทำให้เกิดการเชื่อมต่อ
ของสังคม-สิ่งแวดล้อม-เศรษฐกิจ ซึ่งมีผล
อย่างมหัศจรรย์และน่ากลัวยิ่งต่อเมือง
สิ่งซึ่งมักจะกระทบจนทำให้เราต้องวุ่นวาย
ในปัจจุบัน เช่น น้ำท่วม ไฟป่า ภัยผู้ก่อการร้าย
โรคระบาด ฯลฯ จะเกิดบ่อยกว่านี้ รุนแรงกว่านี้

และอันตรายกว่านี้สำหรับคนซึ่งมีจำนวนมากขึ้น
ขณะเดียวกัน เมืองก็ต้องควบคุม “ความเครียด
เรื้อรัง” (chronic stresses) เช่น อาชญากรรม
ซึ่งจะพัฒนาซ้ำๆ จนมีผลเสียข้ามเวลาอย่าง
ไม่ต่างจาก shocks ทั้งหลายเลย

Judith Rodin บอกว่า **อย่าหลอกตัวเอง
อีกต่อไปว่าในที่สุดสิ่งต่างๆ ก็จักกลับเข้าสู่
ภาวะปกติเช่นเดิม** มันไม่เป็นเช่นนั้น
อย่างแน่นอน เราจะแพ้ ถ้าเราคิดแต่จะทุ่มเท
ทรัพยากรเพื่อฟื้นฟูเมืองจากวิกฤติ ที่ถูกต้อง
นั้นควรใช้แนวคิด Resilience Dividend
ซึ่งมิได้หมายความว่าความถึงการแก้ไขและป้องกัน
ไม่ให้เกิดสิ่งเลวร้ายเท่านั้น หาก Resilience

**แนวคิดใหม่ของ
Resilience Dividend
ทำให้เกิดความคิด
เชิงนวัตกรรม
ในการเตรียมรับมือ
กับภัยที่มาสู่เมือง
อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้**

จะทำให้เมืองแน่ใจได้ว่า จะมีการกลับมาทำงาน
อย่างเดิม และด้วยประสิทธิภาพที่สูง ทั้งใน
สภาพแวดล้อมที่ดีที่สุดและเร็วที่สุด มันเหมือนกับ
กับตัวปลดล็อกให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ
มีการลงทุนทางธุรกิจ และการมีส่วนร่วมร่วมกัน
ในความมั่งคั่งที่เกิดขึ้น

ตัวอย่างของการทำให้เกิดผลตอบแทน
จาก Resilience ได้แก่เมือง **Medellin**
ในประเทศโคลัมเบียซึ่งเคยเป็นเมือง
อันตรายที่สุดในอเมริกาใต้ มีทั้งความรุนแรง
ฆ่ากันหลายศพต่อวัน คอรัปชั่น ยาเสพติด
ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การขาดโครงสร้าง
พื้นฐาน ฯลฯ แต่ปัจจุบันได้รับผลตอบแทน

จาก Resilience กล่าวคือ เป็นเมืองที่มีความปลอดภัย คนมีงานทำ และความเหลื่อมล้ำลดลงมาก

สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นได้ก็เพราะในยุคทศวรรษ 1990 เกิดแนวคิดกำจัดอาชญากรรมโดยสร้างชุมชนที่มี Resilience มากขึ้น ด้วยการทำให้คนจนซึ่งเป็นคนก่ออาชญากรรมมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ผู้บริหารสร้าง Resilience โดยสร้างระบบคมนาคมให้คนจนสามารถเดินทางได้สะดวกขึ้น มีงานทำและ มีรายได้สร้างรถรางไฟฟ้าวิ่งจากชุมชนแออัดที่มีคนจนอยู่มากมาย เชื่อมต่อเข้ากับระบบขนส่งมวลชนสร้างบันไดเลื่อนไฟฟ้า ให้คนจนซึ่งอยู่ในชุมชนแออัดบนเขา สามารถถึงจุดหมายบนเขาเพียง 6 นาที แทนที่จะเป็น 30 นาที

เส้นทางขนส่งนี้ สามารถใช้รับส่งคนเวลาเกิดวิกฤติได้ด้วย เมื่อคนจนมีงานทำและมีรายได้ สามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างแท้จริง อาชญากรรมก็ลดลงในที่สุด พูดสั้นๆว่า แนวคิดสร้าง Resilience ให้แก่เมืองทำได้ทั้งในด้าน**รูปธรรม** คือ สร้างโครงสร้างพื้นฐานและ**นามธรรม** คือมีชุมชนเข้มแข็ง มีความรักสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน จนสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

ขณะนี้แนวคิดนี้กระจายไปทั่วโลก มูลนิธิ Rockefeller เชิญชวนให้เมืองต่างๆ สมัครเข้าเป็นเครือข่าย Resilience City เพื่อรับความช่วยเหลือให้คำแนะนำในการเป็นเมืองที่มี Resilience มากกว่าเดิม

ตัวอย่างต่อไปนี้อาจทำให้ชัดเจนขึ้นว่า Resilience คืออะไร และมีประโยชน์อย่างไรในเชิง**รูปธรรม** เมืองมี Resilience มากขึ้น หากมีระบบระบายน้ำท่วมขังได้รวดเร็ว มีบันไดดับไฟที่สูงเพียงพอต่ออาคารสูงมาก มีการสร้างอาคารที่ค้ำยันถึงแผ่นดินไหวรุนแรง สร้างการจ้างงานในระดับชุมชน มีคลองที่ระบายน้ำได้ดี ไม่มีบ้านเรือนกีดขวาง มีทางเดินให้ความสะดวกในชุมชนแออัด มีระบบการจราจรที่ไม่เป็นร่อง ฯลฯ

ในด้านนามธรรม การปราบปรามคอร์รัปชั่นเด็ดขาด คือการสร้าง Resilience Dividend ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

หากสาธารณชนเข้มแข็ง สนใจติดตามการใช้งบประมาณก่อสร้าง ตรวจสอบการใช้อำนาจที่ไม่ชอบของพนักงานรัฐ ปัญหาโครงสร้างอาคารพาณิชย์ และของรัฐบาลมาตรฐานก็จะไม่มี จนสามารถทนทานต่อปัญหาภัยพิบัติต่างๆ ของเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ถ้าชุมชนเข้มแข็ง มีความสามัคคี กลมกลืนกัน ก็จะไม่มีปัญหาใดที่ช่วยเหลือกันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็ภัยธรรมชาติ ภัยยาเสพติด ภัยโรคระบาด ภัยก่อการร้าย ฯลฯ การมีกล้อง CCTV มีการปราบปรามอาชญากรรมที่ได้ผล มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มแข็ง คือการสร้าง Resilience อย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดผลตอบแทน

การสร้างงานให้ชุมชน การกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน ตลอดจนการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชน การเปิดกว้างให้ทุกคนได้รับประโยชน์เท่าเทียมกันจากการเป็นผู้อยู่อาศัยในเมือง ก็เป็นอีกลักษณะหนึ่งของ การสร้าง Resilience Dividend

แนวคิดใหม่ของ Resilience Dividend ทำให้เกิดความคิดเชิงนวัตกรรม ในการเตรียมรับมือกับภัยที่มาสู่เมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เมืองกลับสู่สภาวะปกติเท่านั้น หากต้องการให้อยู่ในสภาวะที่ดีกว่าเดิมด้วยซ้ำ